

تعهد در برابر «اساس تولیدات گردشگری»

یکی از شاخص‌های تعیین‌کننده در مباحث برنامه‌ریزی و مدیریت صنعت گردشگری توجه به محیط‌زیست و عوامل موثر بر آن است. کاهش چشمگیر منابع طبیعی از یکسو و افزایش جمعیت و رقابت بر سر بهره‌برداری از این منابع از سوی دیگر، سبب شده که امروزه حساسیت‌ها نسبت به نحوه استفاده از محیط‌زیست به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای افزایش یابد. در حوزه فعالیت‌های گردشگری نیز نمی‌توان از اهمیت محیط‌زیست به‌عنوان یکی از جاذبه‌های اصلی این صنعت غافل بود.

در راستای تاکید بر اهمیت محیط‌زیست در صنعت گردشگری باید این نکته را یادآور شد که یکی از دلایل اصلی پیدایش اصطلاحاتی همچون «گردشگری پایدار» در ادبیات گردشگری، جلب توجه گردشگران و دست‌اندرکاران گردشگری به لزوم توجه بر شیوه استفاده از منابع زیست‌محیطی بوده است. از سویی برخی از انواع گردشگری همچون اکوتوریسم، طبیعت‌گردی و گردشگری ماجراجویانه تنها به‌واسطه ارتباط تنگاتنگ میان انسان با طبیعت و پیوند این دو با گردشگری پدیدار شده‌اند. با توجه به آنچه گفته شد می‌توان ادعا کرد که گردشگری تنها یک منبع قدرتمند اقتصادی نیست، بلکه خود یکی از اجزای محیط‌زیست به‌شمار می‌رود و از آنجا که امروزه توجه بیشتری به محیط‌زیست می‌شود، در بسیاری از کشورها، حتی آن‌دسته از پروژه‌های گردشگری که امکان اجرای آنها به‌لحاظ مالی وجود دارد اما از نظر زیست‌محیطی با استانداردهای تعیین‌شده همخوانی ندارند، مورد تایید قرار نگرفته و اجرایی نخواهند شد.

بنابراین، این گفته که «محیط‌زیست، اساس تولیدات گردشگری است» منطقی به‌نظر می‌رسد. محیط‌زیست سالم و برخوردار از مدیریت صحیح، یکی از شاخصه‌های کیفی مقصدها و عاملی برای تقویت وجهه آنها در میان گردشگران و سرمایه‌گذاران محسوب می‌شود. از طرفی، میزان سودآوری پروژه‌های گردشگری -در میان مدت و بلندمدت- وابسته به این است که یک مقصد تا چه میزان در حفظ جذابیت خود برای گردشگرانی که خواهان بازدید از آن هستند، موفق باشد. گردشگری این قدرت را دارد که موجب بهبود کیفیت محیط‌زیست شود و منابع لازم را برای حفاظت از گونه‌های گیاهی و جانوری در معرض خطر تامین کند، اما اگر نظارت صحیحی بر نحوه انجام و اداره فعالیت‌های گردشگری صورت نگیرد، گردشگری این قدرت را نیز دارد که منابع و جاذبه‌های طبیعی را تخریب کند، موجب نابودی زیستگاه‌های حیات‌وحش شود، چرخه زندگی گونه‌های گیاهی و جانوری را مختل سازد و با تولید زباله موجب کاهش کیفیت محیط‌زیست و درنهایت، تجربه گردشگری شود.

راهکارها

با در نظر گرفتن آنچه درباره اهمیت محیط‌زیست و اثرات منفی گردشگری بر آن گفته شد این پرسش مطرح می‌شود که چه راهکارهایی برای مقابله با احتمال بروز اثرات منفی زیست‌محیطی می‌توان اتخاذ کرد. از آنجا که بسیاری از آسیب‌های وارد شده به محیط‌زیست می‌تواند جبران‌ناپذیر باشد یا هزینه‌های مالی فراوانی را برای ترمیم خسارت‌های وارد شده طلب کند، یکی از راهکارها، پیشگیری از وقوع خسارت‌ها از طریق توجه به مساله ارزیابی اثرات ناشی از فعالیت‌های گردشگری، به‌ویژه پیش از اجرای پروژه‌های زیرساختی و گردشگری است؛ موردی که متأسفانه در کشور ما چه در ارتباط با فعالیت‌های گردشگری و چه بسیاری از پروژه‌های عمرانی و توسعه‌ای، نادیده انگاشته می‌شود.

یکی دیگر از راهکارهایی که می‌تواند همسو با بحث توجه به ارزیابی اثرات فعالیت‌های گردشگری دنبال شود، ارائه و پیاده‌سازی طرحی برای تخصیص مسوولیت‌ها است. تخصیص مسوولیت، علاوه بر روشن ساختن حدود وظایف بخش‌های فعال و مرتبط با حوزه گردشگری می‌تواند نحوه نظارت و مدیریت بر فعالیت‌های هر بخش را بهینه سازد؛ علاوه بر اینکه فرصت بهانه‌گیری را از افراد و نهادهای سودجو سلب خواهد کرد. آنچه با حدود فعالیت‌های گردشگری همخوانی دارد آن نوع تخصیص مسوولیتی است که چهار رکن مهم و اساسی درگیر با صنعت را هدف قرار دهد و متناسب با نیازها و حیطه فعالیت‌های هر گروه، مسوولیتی را به آنان واگذار کند. این چهار گروه و مسوولیت‌های پیشنهادی و قابل واگذار کردن به آنان عبارتند از:

- ۱- جامعه میزبان؛ ترسیم چشم‌انداز گردشگری برای جامعه و تشویق به پذیرش گردشگران در چارچوب شاخص‌های تعریف‌شده برای توسعه گردشگری پایدار
- ۲- مدیریت مقاصد (دست‌اندرکاران کلان در حوزه گردشگری)؛ برقراری هماهنگی و تناسب در اجرای طرح‌های گردشگری و تحت‌نظر داشتن مراحل و اثرات گردشگری
- ۳- فعالان بخش خصوصی؛ توزیع عادلانه اجرای طرح‌های توسعه گردشگری در این بخش و درخواست برای پیروی از قوانین و راهبردهای تعیین شده در برنامه‌های توسعه گردشگری
- ۴- بازدیدکنندگان/ گردشگران؛ کسب شناخت از ارزش‌های جامعه میزبان، پیش از ورود به آن و رعایت شرایط و موقعیت طرح‌های توسعه پایدار گردشگری.

سازمان‌های مدیریت مقصد (بخش دولتی) باید نقش هدایت و رهبری توسعه طرح‌های اجرایی و نظارت بر دیگر بخش‌ها را ایفا کنند و این مهم نیز جز با تهیه دقیق و کارشناسانه طرح‌های نظارتی و تشویقی برای بخش‌های فعال در صنعت گردشگری میسر نخواهد شد. برای رسیدن به این مرحله نیاز است با بررسی دقیق درخصوص نقاط ضعف و قوت هر بخش یا منطقه، در حوزه‌هایی همچون محیط‌زیست، دستورالعمل‌هایی تهیه و برای پیاده‌سازی در اختیار دست‌اندرکاران حوزه گردشگری قرار گیرد. حتی اگر اجرای دستورالعمل‌ها به بهای افزایش هزینه و قیمت خدمات تمام شود نباید از اصول تعیین‌شده که همانا حفظ کیفیت محیط‌زیست برای نسل‌های آینده بشری است عدول کرد؛ چراکه حتی امروزه مطالعات نشان داده بسیاری از گردشگران آگاه و مسوولیت‌پذیر ترجیح می‌دهند با پرداخت اندکی هزینه بیشتر از خدماتی استفاده کنند که آسیب کمتری به محیط‌زیست وارد می‌کند.

منبع: محمدرضا گوهری- کارشناس ارشد اکوتوریسم از دانشگاه ایالتی وسترن استرالیا- خبرگزاری دنیای اقتصاد